

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi polji. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 fl. 60 kr., za pol leta, 1 fl. 80 kr. za četrt leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 fl. 20, za pol leta 2 fl. 20 kr., za četrt leta 1 fl. 15 kr. nov. dn.

V Ljubljani v sredo 8. januarja 1862.

Rojakom!

V Radoljci 1. januarja 1862.

Prvi dan novega leta!

Dali smo slovó pretečenemu, za nas prevažnemu, — spolniti moramo dolžnosti iz njega nam zaostale.

Tudi meni še leži na srcu sladka naloga, Vam, ljubi rojaci, izreči zahvalo za Vaš goreč sočut, ki ste mi ga skazali v preteklih dnevih s Svojim zaupanjem o mojem zastopovanju deželnih in narodnih pravic. Dovolite, da v tem trenutku, ko od spremembe leta ginjeno srce se dviga in hrepeni v višave za blagor naroda, Vam izustujem svojo zahvalo, svoje vošila.

Najmilejše ure minulega leta bile so mi tiste, ki so mi prinesle od mnogih slovenskih pokrajin Vaš zaup in Vaše spoznanje, da blagostanje naroda le je v narodnem razvitku, v narodnih močeh, in da ni prave svobode brez narodne samostalnosti. To Vaše spoznanje temelj je mojega in vseh sočutnih rodoljubov pretežkega djanja.

Sramota obhaja še mnogo naših rojakov, ki tavajo v tmuni napčne tuje izobraženosti brez svetila lastnega razuma, če kdo jih imenuje po imenu njih izvirnega naroda. Sramota jim bodi pred svetom! Vam pa, ki očitno ste se spoznali za verne sinove matere slovenske, slava in hvala naroda sedaj in na veke! Vaša beseda mila prošnja je naroda do našega vladarja, trdna podpora braniteljem naroda, ojster odgovor zaničevavcom in natolceevavcom, in očitna želja in volja do vseh, katerim je izročeno vresničenje enakopravnih postav in tako osoda naroda.

Raduje se neizrekljivo moje srce v občutku, da ni tako zapuščena naša mila mati, kakor ta ali uni misli; nadušuje me ta zavest in narekuje mi premišljevanje sledeče:

Leta in leta, stoletja in stoletja pretekle so nam neugodne, nesrečne!

Prihodnost hčerka je sedajnosti in preteklosti. V čislu moramo imeti obe. S črnim krilom zbežala je preteklost spred duše, — belosvitile perute razpenja sedanost, — da bi nas obsevala z žarečimi, budivnimi perutnicami prihodnost!

Če si hočemo ustvariti srečno, sijajno prihodnost, moramo odstraniti zavere in napake, ki so v vremenih preteklih zadržavali razvitek narodni, moramo se poprijeti nemudoma dela. Sedajnost zahteva spoznanje narodnega namena in izpeljavno djanje.

Namen našega naroda je isti, ko vsakega drugega. Tega nam ne more nihče odreči.

Namen naroda je blagostanje telesno in dušno. Blagostanje izvira iz omike, ta iz podučevanja, katerega sredstvo edino je narodni jezik.

Narodna zavest in narodni jezik nam morata biti tedaj prve skrbi. Kdor ne vé, kaj da je, ne spozná svojega poklica; kdor se ne čuti, je brez moči in poguma.

Budimo tedaj naše brate, in kažimo jim blagor in korist, ki jim bode iz narodnega razvitka nastala obilno. Tirjajmo neprenehoma spoštovanje in vpeljevanje našega jezika v uradih in šolah, ter splošno rabimo ga v občnem življenju. Razodevajmo nevednim bogastvo, krasoto, krepost

in milino našega jezika; napeljujmo lene na nauk njegov in na prebiranje naših knjig in časopisov. Veliko dušnega zrna leži že v njih, ktero zajeto bode klilo in rastlo v razbujenih srcih.

Spoštujmo svoj jezik, v katerem nas je prvokrat sladko in milo nagovorila materna ljubezen, v katerem sta pred letmi naš narod učila naša aposteljna sveto odrešivno vero, v katerem smo pošiljali prve svoje molitve k Večnemu, kateri je zveza med otroci matere ene, in katerega obstoj in veljavnost nam zagotavljuje državna ustava in zvesta beseda Cesarjeva.

Kdor zaničuje svoj jezik, neprijatelj je svoje vere, nehvaležnež svoje matere, pozabljenec domovine — zibeljke svoje, odpadnik svojega naroda in sovražnik države.

Kdor zaničuje narodni jezik, sebičnež je, ker prezira namen naroda, in svoj lastni dobiček stavi više od njega.

Kdor pravi, da naš jezik nima veljati v občnem življenju, ne razume edinega sredstva in poti, s katerim in na kateri edino zamore se izobraževati narod.

Kdor oznanjuje, da zagovorniki njegovi Vas hočejo zapeljati v siromaštvo in pogubo, ter Vas odvrniti od postave, ne verjemite mu! Njegove misli so hudobne, ako bi se skrivale še v tako hlinjeno obetanje; njegovo srce je zlobno in Vam sovražno, ako bi se Vam tudi obljubilo v žrtvo; njegova beseda je laž, ako bi bila še tak sladka in priljudna!

Le ti so Vaši pravi prijatli, ki se drže imenovanih izvirrov in vodil, po katerih ima veljati in živeti naš narodni jezik.

Vsi drugi avstrijski narodi že vživajo dobroto veljave svojega jezika; nam, državi in cesarju prezvestim velja ista postava, zagotavljujejo nas prvi služabniki njegovi, da se tudi nam ne zabranuje nikakor naš jezik, da vseh narodov enakopravnost neče več biti le glas, beseda, ampak resnica in djanje: ali nam po takem smejo in zamorejo kratiti nekteri nasprotniki ptujci ali domačinci to sveto našo pravico?!

Nikakor ne!

Zato pa se držimo trdno te prve in poglobitve pravice.

Glejte na druge narode od prvega do zadnjega; nobeden ne trdi drugače; saj kateri narod zgubi svoj jezik, zgubi svoj značaj, svojo samostalnost, svoje bitstvo, postane suženj drugemu, se vtopi in — zgine.

Mi pa nočemo zginiti, mi moramo še le začeti prav živeti, ker Božja volja je to!

Če nas krila je do zdaj sovražna tema, raztrgala ji je sedaj naše življenje ustanovivna postava, v katere moči zamoremo se predramiti, zavediti in dvigati drugim narodom enako.

Bolj ko se bo razvila naša narodna moč, bolj vreden ud bode naš narod velike državne družine.

Škoda ali prid našega naroda je tudi škoda ali prid države.

Očitno rečem in brez straha — ker na vesti mi je, da držim se postave — očitno rečem, da kdor je sovražnik naše omike, našega cilja in konca, je tudi sovražnik države hotoma ali nehotoma, vedoma ali nevedoma.

To so dragi rojaci! naše pravila. One ločijo zveste od nezvestih, prijatle od neprijatlov.

Vem in skušam, da nesramni sovražniki naroda čez nas raztrosivajo grde laži, da nam namišlujejo namene, ki jih nikdar nismo izrekli ali le mislili, da nam podtikujejo djanja, ki jih nismo nikdar doprnesli. Pa naj streljajo še tak strupene pušice na nas, — nas ne bolé, temveč odleté od poštenih prs. Ko nimajo resničnega uzroka nas tožiti in grditi pred svetom, se skrivajo v laž in zatajujejo svesti sramote svoje sebe in svoje ime.

Rojaci! prepričan sem, da zamorete ločiti dobro zernje od ljuke, da tudi znate spoznati Vaše prijatle od sovražnikov Vaših.

V tej zavesti je naša bran, naše plačilo.

Zato le dajmo si pogum in osrčenje! Prestali smo v pretečenem letu marsiktere brige, prenesli jih bomo tudi prihodnje. Zaostalo nam je mnogo dela, — lotimo se ga! Držimo ve svojih pravic, ne zatajujmo jih nikdar, ljubimo svoj narod, svojo domovino, spoštujmo tudi vse druge narode, držimo se vsigdar postave našega presvitlega Cesarja in Njega, ki je vladar vseh vladarjev, — in upajmo, da hočemo napredovati v dušnem in telesnem blagostanju naroda, kar so gotovo moje in Vaše iskrene vošila.

Blagoslovi Bog početek, napredek in konec leta! Z Bogom! Vaš zvesti rojak
Dr. Lovro Toman

Kdo so protivniki naši?

„Novice“ so v prvem listu tega leta jasno izrekle, kaj želijo od novega leta, ter so posebno k koncu nekoliko besed rekle o Nemcih poštenih, in o naših zopernikih bodi si domačih bodi si tujih.

Slišali smo, da nekterim, ki ali „Novice“ ne beró ali pa jih dostojno ne razumejo, ni prav jasno, proti komu da mi včasih tako oestro udarjamo, in zakaj da „Novice“ sém ter tje prinašajo spise v grbastem, hrapavem, nepravilnem nemškem jeziku. — Ker ne bi radi imeli, da le en sam poštenjak krivo o našem listu sodi, hočemo enkrat za vselej to reč nekoliko obširneje razložiti.

Kdo so tedaj naši zoperniki? In koga mislijo „Novice“, kadar z oestro besedo napominjajo protivnike?

Kdor koli po slovenskih krajih več slovenski zná, kot kar se je naučil od očeta in matere ali od družine svoje, moral se je sam truditi; učilnice ali šole bile so tako slabo vredjene, da se mladina v nižjih in srednjih šolah ni učila zadosti svojega jezika, in ako bi se bila ravno vsaj slovnica učila v slovenskem jeziku — in še ta trohica bila je greh! — to vendar za razvitek narodne omike nikakor ni zadosti. Puhla slovnica brez djanske vaje v družih naukih nobenemu jeziku ne pripomore veliko. To je skušnja povsod. Ako tedaj na onem mestu, kjer bi se človek imel jezik svoj popolnoma naučiti, doní le tuji jezik, ne more si na bolji stan pomagati domači jezik, in kdor zná nekaj več v slovenščini, on je le — samouk.

Po takem je lahko razumeti, da največi del ljudi, kateri so sedeli po slovenskih šolskih klopéh, ne znajo še ne slovnice slovenske, kako pa še kaj več v slovenščini.

Tako znanje narodnega jezika pred svetom ne sega daleč; ni še bilo naroda na svetu, in ga tudi nikdar ne bo, pri katerem bi zadostno bilo znanje narodnega jezika, kakor ga prosti človek zná. Pri vsakem narodu je potrebno, da se ga mora naučiti znanstveno, kdor hoče veljavo imeti v govorništvu, v znanostih sploh. Ne bojimo se, da bi nam kdo mogel o tem kaj protivnega dokazati, ako pošteno misli o narodnem razvitku.

V človeški naravi pa je, da ljudje hrepené za tem, da se razlikujejo od ostalega sveta; vsak omikanik želi pred svetom imeti neko veljavo. In dobro znamo, da se to išče po krivi poti, ako po pravi ni mogoče; saj znamo, da še

celó tolovaji imajo pogoje častne med seboj, da si ravno je njihovo življenje brez časti, grdobno, sramotno.

Razne pa so narave ljudje. Nekterim je najkrajša pot najboljša, da le kako veljavnost dosežejo; jezik, ki so se ga v šoli naučili, sredstvo jim je za njih namene; pri nas tedaj ti možje po poti nemškega jezika iščejo veljave pred svetom; ni jih volja, da se še razun šole učijo kaj posebnega, in stopajo po občni, široki stezi, ki jim je znana. Pa ni jim to zameriti; dobro znamo, da je težavno, po poti samouka iskati si znanja. Dobro znamo, da v človeški naravi je po fizičnih postavah nagon k lenobi, kjer ne goni sila.

Po takem slovenskih samoukov ni mnogo, redki so ter redki, al onih je veliko število, ki se držé široke ceste zložnosti (Bequemlichkeit).

To je tedaj prva vrsta onih, kateri ne grejo z nami. Lesem štejemo one domače ljudi, rojene v slovenskih krajih, kateri zavoljo slabega znanja domačega jezika, in ker so preleni, da bi se sami kaj naučili, pa vendar hrepené za neko veljavnostjo, stopajo po široki cesti nemščine, ter jih je sčasom sram priznati, da so slovenskega rodú, akoravno jim največi del že samo njih ime dokazuje laž.

Stopajoči po ulicah ljubljanskih, celovških, marburških, celjskih, tržaških, vidil boš največi del na štacunah prav slovanske imena, posestniki njihovi pa stopajo po široki cesti germanizma; in to le za tega voljo, ker šola svoje dolžnosti ni storila, gospodje pa niso si vzeli časa in truda, da se sami kaj naučé, da bi bili slovenski samouki.

Pregledavši imenik uradnikov po slovenskih krajih najdel boš ravno tak stan; med tolikimi imeni čisto slovenskimi samoukov celó malo, veči del leno stopa po lahki široki cesti ravnokar omenjeni.

Imamo tedaj pred seboj prvo vrsto naših protivnikov; slaba šola in lenoba krive ste njihove protivščine. Dokler le za same sebe stopajo široko pot; dokler le same sebe držé za Vollblut - Nemce, naj jim bo! „vsakemu svoja kučica, svoja voljica.“ — Ako pa ljudje takošni začnejo režati na une, kateri so vkljub slabim našim šolam in vkljub tolikim zaprekam po samem svojem trudu naučili se narodni jezik tako, da se ga služijo pri pisanju ali občnih razgovorih; ako začnejo lažljivo trobento, da se slovenski kmet in slovenski narod edino le v nemškem ali laškem jeziku ima izobraževati, — ako slišimo to, imamo pred seboj ljudi, katerim prave poštenosti in pameti ne moremo prištevati; tedaj jih štejemo med nepoštene naše protivnike. Njim posebno namenjeni so smešni oni nemški sestavki, listi, tožbe, ki jih sém ter tje pod naslovom „maslo nemške kulture“ v našem listu davamo, in od katerih — resnično tukaj to izpovedamo — ne eden ni bil izmišljen, ampak vsi nam poslani od mož, ki so nam porok, da imajo original v rokah. — Ako so taki gospodje v svojih mislih pošteni, naj prevdarijo, da so narodne naše šole že od cesarja Jožefa bile celó nemške, tako, da nikdar ni domače slovnice bilo slišati ne toliko, da bi narod imel od nje kake koristi. Že tretji zarod od unega časa približuje se grobu (ako po splošnem računu računamo trideset let na en zarod), in vendar ne vidimo od tadanjih šol drugega kot take napake, take strašila nemške kulture. Facta loquuntur. Ali ni to živ dokaz, da po taki celó nenaravni poti za naše ljudi do sodnega dné ne bi bilo omike, ne koristi od šol, ki jih narod naš sam zdržuje s trdom svojih žuljev!

Druge vrste so oni ljudje, kateri ne trobijo svoje, ampak tujo pesem; ljudje, kateri ne živé ob svojem, ampak iz žepa narodovega, pa kot na komando delajo zoper svoj narod. Znamo, da je dober kruhek; znamo tudi, da človek mora iz česa živeti; al to nam ne gré v glavo, kako bi jim kdo mogel kruh in še meso vzeti, ako ne bi vsaj zoper nas in zoper ustavno pravilo delali; saj vidimo mnogo neutralnih, to je, takih, kateri čeravno niso z nami in s postavami ustavnimi, vendar tudi niso zoper nas in ustavne postav. V takih časih, kakoršni so sedanji, vidimo več takih